

Projectplan

Aanvraag Regeling Versneld Natuurherstel

Titel: Projectplan – Aanvraag Regeling Versneld Natuurherstel

Versie: 1.0

Datum: 29-01-2021

Inhoudsopgave

	1
Inhoudsopgave	2
1. Aanvrager	3
2. Projectplan	4
Introductie projectplan.....	4
1. Bergvennen & Brecklenkampse Veld	6
2. Springendal & Dal van de Mosbeek.....	8
3. Aamsveen	10
4. Lonnekermeer	14
5. Wierdense veld	15
6. Boetelerveld.....	18
7. Uiterwaarden Zwarte water Vecht.....	20
8. Vecht- en Beneden-Regge gebied	22
3. Planning.....	27
Bergvennen.....	27
Springendal & Dal van de Mosbeek.....	27
Aamsveen	27
Lonnekermeer	28
Wierdense veld	28
Boetelerveld.....	28
Uiterwaarden Zwarte water Vecht.....	28
Vecht- en Beneden-Regge gebied	29
4. Begroting.....	29

1. Aanvrager

Aanvrager van de Regeling Versneld Natuurherstel is Stichting Landschap Overijssel. De missie van Landschap Overijssel is als volgt:

‘Landschap Overijssel beschermt, beheert en ontwikkelt het Overijssels landschap met zijn bijzondere natuur en streekeigen historie met waarde voor mens, plant en dier om in te leven en om het te beleven.’ (Landschap Overijssel, 2016)

Stichting Landschap Overijssel heeft 5500 hectare in eigendom verdeeld over 62 eigen natuurterreinen. Hieronder vallen 8 Natura 2000-gebieden met in totaal 2353,22 hectare stikstofgevoelig beheertype (peildatum september 2020, bron RVO). Vanuit de provinciale Ontwikkelopgave Natura 2000 wordt binnen Landschap Overijssel op programmatische wijze gewerkt aan natuurherstel. Zowel binnen en buiten de Natura 2000-gebieden worden diverse maatregelen uitgevoerd om de achteruitgang van de natuurgebieden te stoppen.

Ondanks alle recente inspanningen zien wij in onze Natura 2000-gebieden verlies van natuurwaarden. De oorzaak hiervan ligt veelal in externe factoren zoals een overmaat aan stikstofdepositie, al dan niet in combinatie met verdroging. Dit leidt tot diverse processen (zoals verzuring en vermesting) die elkaar versterken en de kwaliteit van de natuur aantasten.

Binnen Landschap Overijssel is er een brede inventarisatie gedaan naar kansrijke herstelmaatregelen. Wij zien ruime mogelijkheden om het natuurherstel te versnellen en te intensiveren, aanvullend op de provinciale Ontwikkelopgave Natura 2000. De maatregelen welke in dit projectplan worden benoemd zijn erop gericht om op korte termijn de kwaliteit van de stikstofgevoelige habitattypen te verbeteren of uitbreiding van oppervlakte te bewerkstelligen. Naast deze aanvraag biedt onze inventarisatie nog veel aanknopingspunten voor aanvullend herstel van de natuurgebieden van Landschap Overijssel in de toekomst.

Landschap Overijssel is een op zichzelf staande stichting en vraagt de Regeling Versneld Natuurherstel zelfstandig aan, er is geen samenwerkingsverband gedurende de natuurherstelmaatregelen.

Gegevens aanvrager:

Stichting Landschap Overijssel

Huis ‘De Horte’

KvK regio Zwolle: 41022135

IBAN: [redacted] J

BTW nr.: NL002934243B01

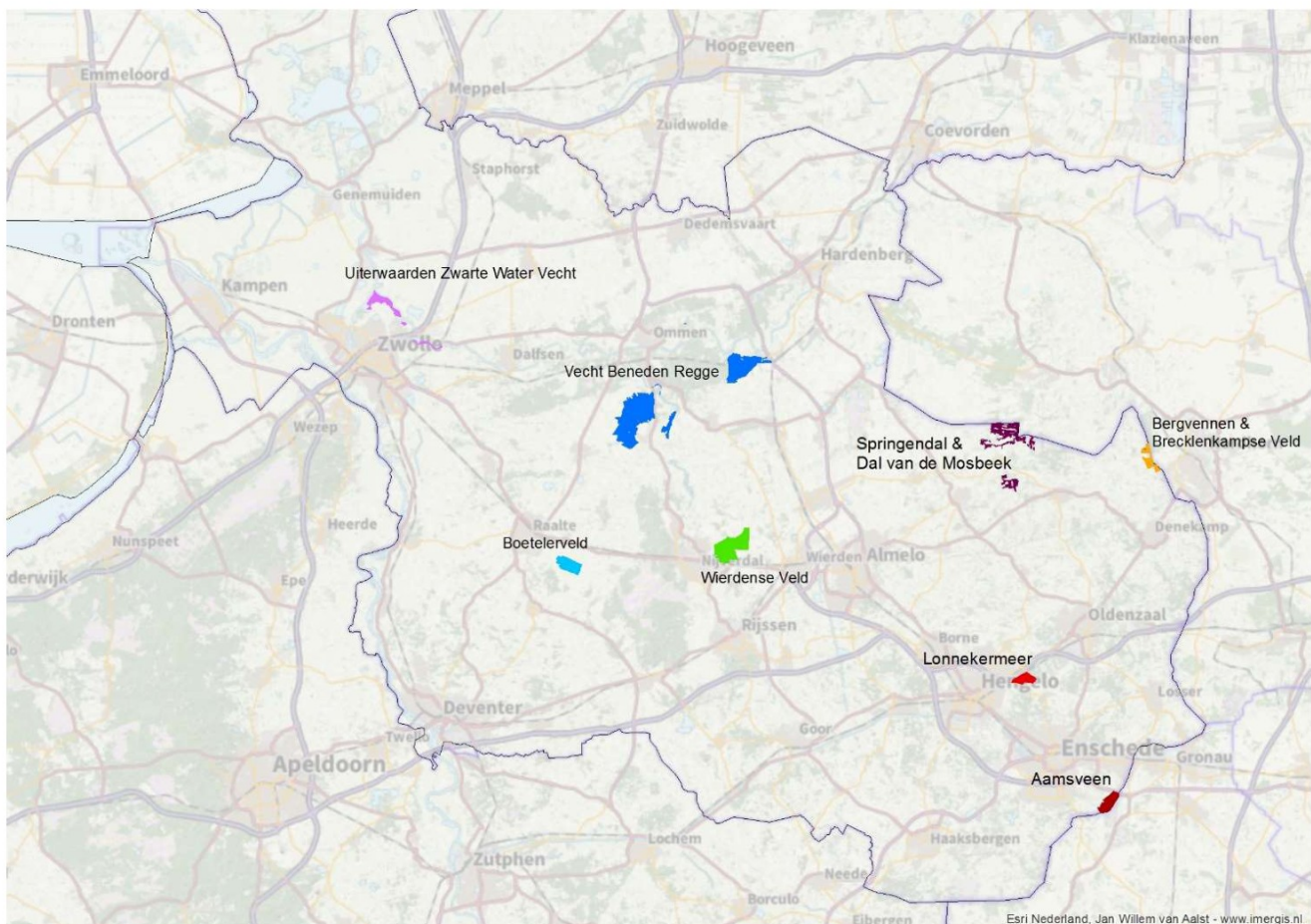
Projectverantwoordelijke: [redacted] J

2. Projectplan

Introductie projectplan

Dit projectplan is geschreven voor de acht Natura-2000 gebieden die (deels) in eigendom zijn van Landschap Overijssel. Omdat de aanvraag in één keer wordt gedaan voor meerdere natuurgebieden is gekozen om een opsplitsing per Natura-2000 gebied te hanteren. Dit is zichtbaar in zowel de omschrijving van de maatregelen als de planning en de begroting. De gebieden waarop dit projectplan betrekking heeft zijn:

- Bergvennen & Brecklenkampse Veld (46)
- Springendal & Dal van de Mosbeek (45)
- Aamsveen (55)
- Lonnekermeer (51)
- Wierdense veld (43)
- Boetelerveld (41)
- Uiterwaarden Zwarte water Vecht (36)
- Vecht- en Beneden-Regge gebied (39)

Figuur 1: Natura 2000 gebieden van Landschap Overijssel in de aanvraag Versneld Natuurherstel

Per gebied wordt in dit hoofdstuk beschreven wat de problemen zijn waarmee het kampt, hoe het project de problemen oplost en wat deze natuurherstelmaatregelen precies inhouden. Tevens wordt doormiddel van

kaartmateriaal verduidelijking gegeven van de precieze locaties van de herstelmaatregelen. Het doel van de herstelmaatregelen wordt uitgelegd, het beoogde habitatype wordt benoemd en te lezen is hoe de natuurherstelmaatregelen het gebied kwantitatief en kwalitatief verbeteren op het gebied van biodiversiteit. Dit kan de verwachte toename in oppervlakte van het beoogde habitatype zijn, of wordt vermeld welk effect de maatregel heeft op de kwaliteit van een habitatype.

Tenslotte worden de risico's van de herstelmaatregelen en daaropvolgende beheerstrategie benoemd.

Er wordt in het projectplan zoveel mogelijk aangesloten bij de N2000 herstelstrategieën van het voormalig programma aanpak stikstof (PAS). Aan de hand van deze strategieën en de gebiedskennis zijn de herstelmaatregelen binnen dit projectplan bepaald.

1. Bergvennen & Brecklenkampse Veld

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
1.01	Plaatsen Veeraster	5.000 m ¹
	Plaatsen Veeraster: aanbrengen weidehekken	4 st
1.02	Kleinschalig plaggen	10.000 m ²

Figuur 2: N2000 Bergvennen en Brecklenkampse Veld met beoogde maatregelen

1.01 Plaatsen veeraster en weidehekken

Vanuit de provinciale Ontwikkelopgave Natura 2000 wordt in het herstelplan monotoon bos omgevormd naar droge heide (H4030). Hiervoor wordt de verzuurde strooisellaag verwijderd. Uit eerdere ervaringen is bekend dat na deze maatregel er veel bosopslag kan ontstaan. (Druk)begrazing met schapen en heidekoeien, veelal op kleine oppervlaktes, is een effectief beheermiddel voor het terugdringen van deze bosopslag. De maatregel die hiervoor moet worden genomen is het plaatsen van een permanent veeraster aan de zuidoostkant. Naast het tegengaan van bosopslag is het effect ook ontwikkeling van droge heide. Door het inzetten van grazers worden zaden van kruiden sneller verspreid en ontstaat een betere spreiding in mineralenrijkdom. Hierdoor ontstaat een grotere diversiteit op de droge heide (H4030).

1.02 Kleinschalig plaggen

Als gevolg van verzuring en stikstofdepositie zijn de hogere delen van de dekzandkoppen soms sterk vermost. Het ondiep afschrappen van de vermoste laag biedt nieuwe vestigingskansen voor doelsoorten. Tevens is er veel bosopslag na reeds uitgevoerde kapwerkzaamheden. Deze opslag is een beperking voor de ontwikkeling van habitatype H4030.

De vermossing van de dekzandkoppen wordt teruggedrongen door het kleinschalig plaggen van sterk vermoste heidekoppen op het Brecklenkampse Veld. Het effect hiervan is het creëren van open vestigingsplekken voor doelsoorten. Door alleen de humeuze laag te verwijderen wordt zoveel mogelijk voorkomen dat de mineralenbalans in de bodem wordt verstoord. Alleen daar waar een sterk verzuurde bovenlaag aanwezig is kan de bovenste minerale laag worden verwijderd. Er wordt in geen geval dieper dan 5 cm geplagd. Na uitvoering van de maatregel kan zich op deze delen onder andere droge heide (H4030) en droog heischraal grasland ontwikkelen. Deze verwachting wordt ondersteund door het effect van eerder uitgevoerde plagmaatregelen. Tevens wordt de ontwikkeling droge heide (H4030) en vochtige heide (H4010A) gestimuleerd.

Risico en beheerstrategie

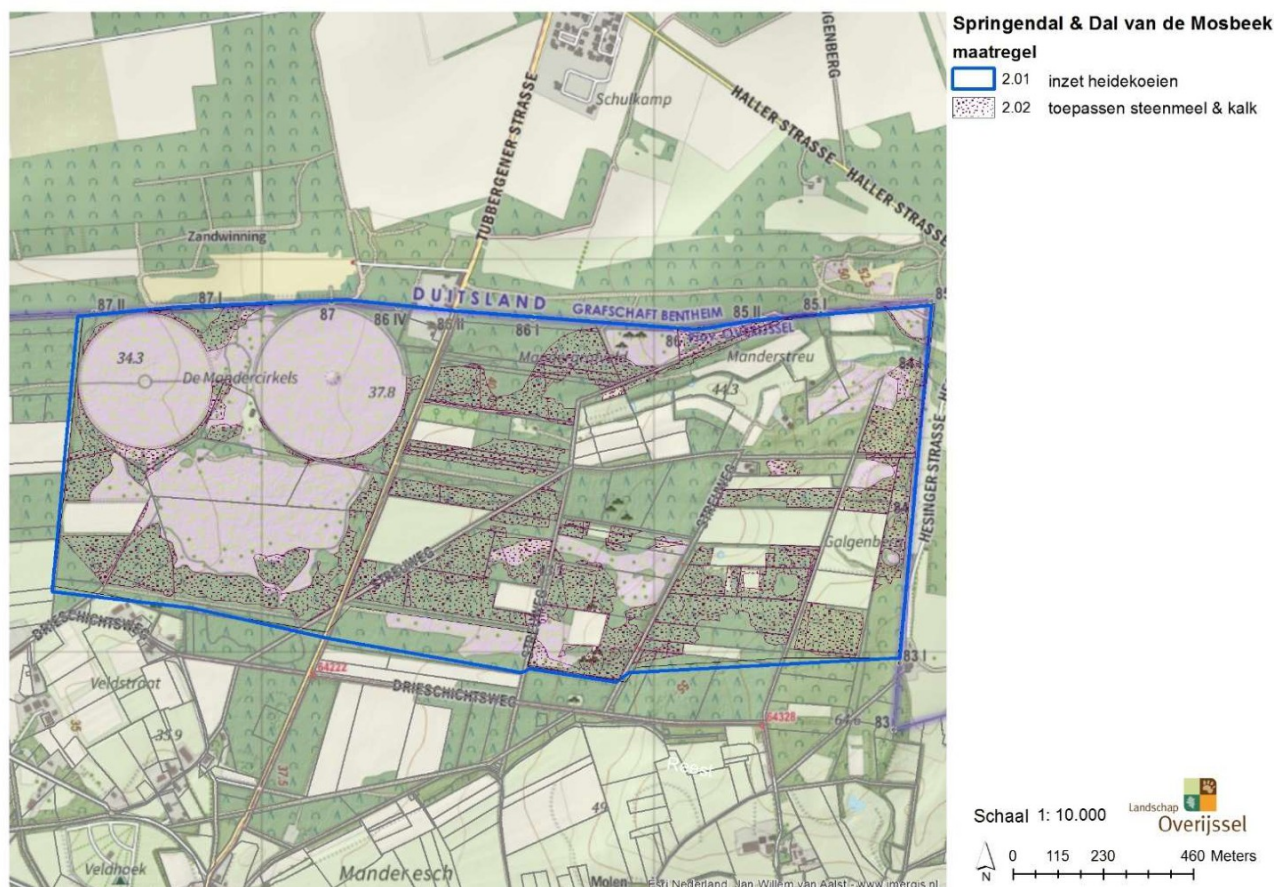
Er zijn geen directe risico's als gevolg van de herstelmaatregelen te benoemen in Bergvennen en Brecklenkampse Veld.

1.01 Het plaatsen van het raster draagt bij aan een efficiënter beheer van het gebied en een betere sturing van de effecten van begrazing. Het raster vormt de buitengrens van de begrazingseenheid. Binnen dit raster zal met gescheperde begrazing of flexnetten worden ingezet op drukkibegrazing om opslag aan te pakken. Tevens zorgt het raster dat het gebied niet betreden wordt; het gebied ligt langs een drukke recreatieve route.

1.02 Na plaggen zullen de dekzandkoppen in het reguliere (SNL) beheer worden meegenomen. Dit betekent dat de koppen eenmaal per twee jaar gemaaid zullen worden. Ongewenste opslag (meestal in de vorm van grove den) wordt door vrijwilligersgroepen verwijderd.

2. Springendal & Dal van de Mosbeek

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
2.01	Aanschaf heidekoeien	1 EUR
2.02	Toepassen steenmeel & kalk	70 HA

Figuur 3: N2000 Springendal & Dal van de Mosbeek met beoogde maatregelen

2.01 Aanschaf heidekoeien

De Manderheide is een deelgebied van het Natura 2000-gebied Springendal & Dal van de Mosbeek. Vanuit de provinciale Ontwikkelopgave Natura 2000 vindt op de Manderheide een omvorming plaats van overwegend monotoon bos naar een heidelandschap (H4030). Verbossing van (geplagde) droge heide is een probleem voor de kwaliteit en de soorten van droge heide (H4030). Door middel van begrazing wordt de bosopslag tegengegaan. Heidekoeien zijn op basis van ervaringen elders een erg geschikt veeras gebleken voor het tegengaan van opslag. Ervaringen bij onder andere het Geldersch Landschap en Stichting het Lankheet hebben dit laten zien. Heidekoeien zijn efficiënter in het begrazen van houtige gewassen dan bijvoorbeeld schapen. Ook kunnen heidekoeien jaarrond worden ingezet en wordt houtige opslag juist in de wintermaanden effectief aangepakt. Doordat heidekoeien weinig selectief zijn in wat ze eten zijn ze erg geschikt voor het aanpakken van opslag op (droge) heideterreinen. Met name in de wintermaanden pakken ze de opslag efficiënt aan. Doordat er op de Manderheide de nodige hectares wordt omgevormd van bos naar heide, is de verwachting dat er lokaal wel opslag zal ontstaan. Heidekoeien zijn dan erg geschikt voor aanpak van deze opslag. Doordat heidekoeien licht van gewicht zijn vertrappen ze de vegetatie ook weinig. Het effect van de inzet van heidekoeien is dat de hoeveelheid opslag beperkt blijft en er zich een meer gevarieerde heide kan vormen. De beschikbaarheid van

heidekoeien is echter zeer beperkt, deze maatregel vergt daarom een goede begeleiding. Het effect van de begrazing is een soortenrijke en structuurrijke droge heide. Tevens zorgen de koeien met de mest voor de nodige mineralen op de uitgeloogde heide.

2.02 Toepassen steenmeel & kalk

Vanuit de provinciale Ontwikkelopgave Natura 2000 vindt op de Manderheide een omvorming plaats van overwegend monotoon bos naar een gevarieerd heidelandschap (H4030). De monotone bossen en heiderelicten kennen over het algemeen weinig dynamiek. Eén van de gevolgen is dat de bovenste lagen van de bodem in de afgelopen decennia zijn uitgeloogd, met als effect dat er verzuring optreedt en kenmerkende soorten van de heide zijn verdwenen. Dit gaat ten koste van de kwaliteit van de bestaande habitattypen en belemmert ontwikkeling van nieuwe habitats. Een (eenmalige) steenmeelgift buffert op de korte termijn de zuurgraad van deze bodems en zorgt voor aanvulling van mineralen. Dit zal de kwaliteit van de bestaande heide te versterken en ontwikkeling van nieuwe heide te stimuleren. De steenmeelgift wordt toegepast op de verzuringsgevoelige habitattypen droge heide (H4030) en blauwgraslanden (H6410). Daarnaast zal steenmeel worden toegepast op delen waar verboste delen weer worden omgevormd naar droge heide (H4030). Het effect van het toepassen van steenmeel is een betere buffering van de zuurgraad van de vegetaties. Voor de blauwgraslanden zorgt dit voor het behoud van soorten totdat hydrologische maatregelen genomen zijn en effect hebben (is voorzien in het N2000 herstelplan). Een onderzoeksconsortium van B-ware en BodemBergsma heeft voor de terreinen in het Dal van de Mosbeek uitgezocht welk type steenmeel en in welke hoeveelheid er toegepast zou moeten worden. Bovenstaande maatregel is een uitwerking van dit onderzoek.

Risico en beheerstrategie

Risico's voor de maatregelen in het Springendal & Dal van de Mosbeek behoren bij de maatregel begrazing. Hier horen veterinaire risico's bij. De koeien worden aangeschaft en zijn in eigendom van Landschap Overijssel. Hierdoor kunnen risico's niet worden afgekocht in contracten zoals andere maatregelen waarbij de aannemer verantwoordelijk is voor een goede uitvoer en hier garant voor staat.

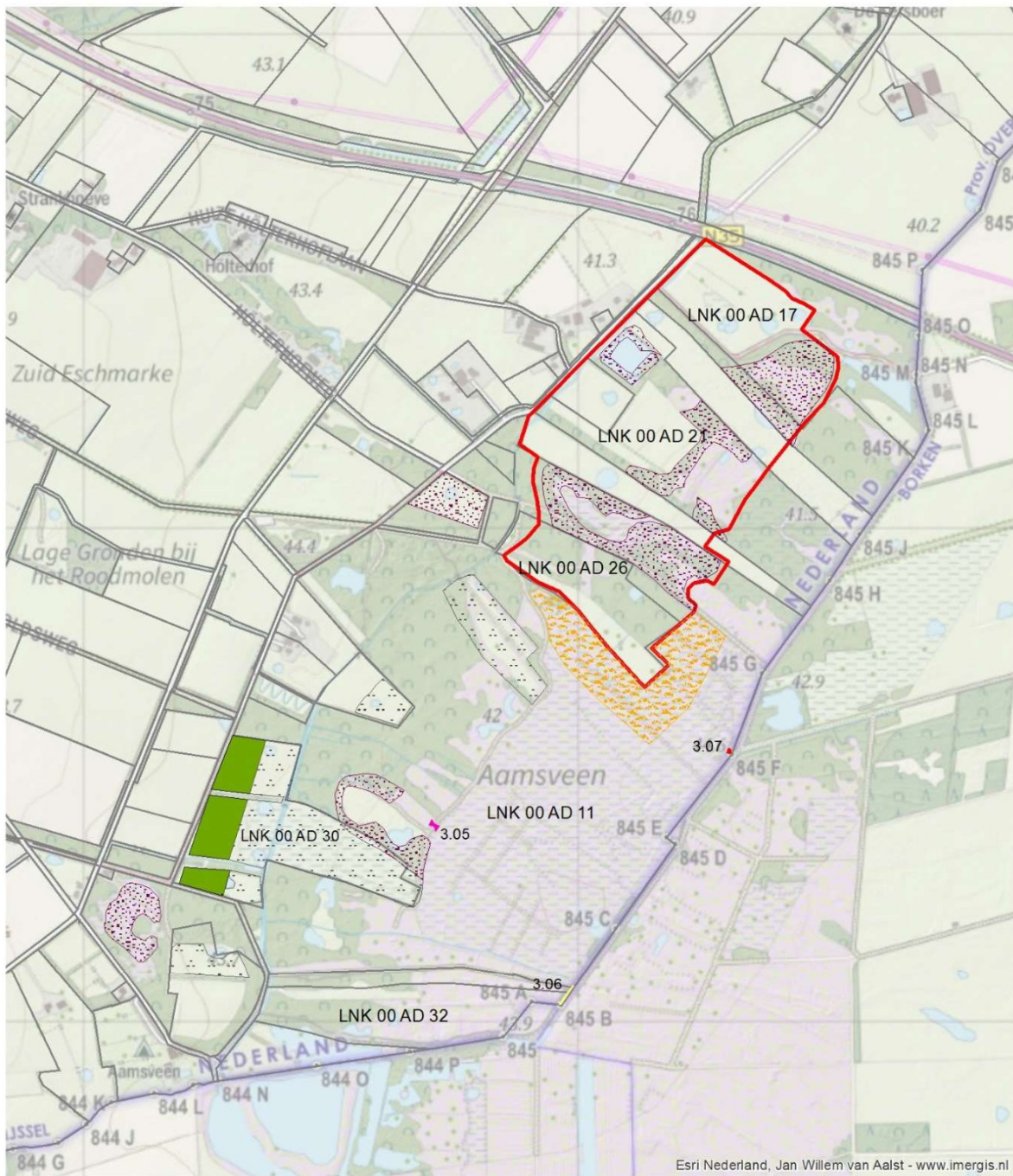
2.01 Aanschaf van de heidekoeien vormt in dit geval ook de beheermaatregel. De koeien zullen onder deskundige begeleiding van de beheerder worden verzorgd en samen met een mobiele (gescheperde) schaapskudde worden ingezet om opslag te beperken en diversiteit van de heideterreinen te vergroten. Dit heeft daarmee ook een positief effect op de kwaliteit van het habitatype droge heide (H4030). De koeien zullen zowel worden ingezet op bestaande heideterreinen als terreindelen waar bos wordt omgevormd tot heide.

2.02 Het vervolgbeheer van terreindelen waar steenmeel wordt toegepast verschilt niet van de overige heideterreinen. Het beheer bestaat uit het overgangsbeheer vanuit de provinciale ontwikkelopgave, gevolgd het reguliere SNL-beheer (verwijderen opslag, begrazing).

3. Aamsveen

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
3.01	Plaatsen veeraster	5000 m ¹
	Plaatsen veeraster: aanbrengen weidehekken	4 st
3.02	Kalk gift dolokal	18 HA
3.03	Steenmeel gift	10 HA
3.04	Plaggen t.b.v. H6410	25.000 m ²
3.05	Afdichten duiker	1 EUR
3.06	Aanleg grondwal	50 m ¹
3.07	Afdichten duikerput	1 EUR
3.08	Zoekgebied brandlokaties	1x/ jaar (3 jaar)

Aamsveen

maatregel

- 3.01 plaatsen veeraster + weidehekken
- 3.02 kalkgift dolokal
- 3.03 steenmeel gift
- 3.04 plaggen tbv H6410
- 3.05 afdichten duiker
- 3.06 aanleg grondwal
- 3.07 afdichten duikerput
- 3.08 zoekgebied brandlokaties

Schaal 1:10.000

Figuur 4: N2000 Aamsveen met beoogde maatregelen

3.01 Plaatsen veeraster

De noordwesthoek van het Aamsveen bestaat onder andere uit kleine stukjes herstellende heide (H4030) en blauwgrasland (H6410). Dit is het aangewezen leefgebied van de Kamsalamander. Het beheer vindt plaats door begrazing met runderen, omdat maaien niet mogelijk/wenselijk is in verband met de aanwezigheid van herpetofauna (onder andere de kamsalamander en boomkikker komen in het gebied voor). Een goed raster is hiervoor noodzakelijk; dit raster wordt aan de buitenkant van de begrazingseenheid geplaatst en moet geschikt zijn voor runderen en schapen. Binnen het raster zal aanvullend met gerichte drukkgrazing worden gestuurd op de ontwikkeling van droge heide (H 4030). De hiervoor benodigde flexnetten worden gefinancierd uit reguliere (SNL) beheermiddelen. Doel van het plaatsen van het raster is het onderdrukken van opslag en pitrus en het stimuleren van variatie in de vegetatie door middel van begrazing. Het gewenste effect is een structuurrijke vegetatie en het ontwikkelen van nieuw habitat droge heide en blauwgrasland (H4030 en H6410). Dit is ook gunstig voor het leefgebied van de kamsalamander.

3.02 Kalkgift Dolokal

In het N2000 herstelplan voor het Aamsveen zijn in de Lagg zone (de randzone van het hoogveen) grote delen aangewezen om bos te verwijderen en om te vormen naar mozaïeken van vochtige heide (H4010a), vochtig heischraal grasland (H6230) en blauwgrasland (H6410). Hiervoor worden bomen verwijderd en de verzuurde top laag afgeschraapt. Een ommissie in het herstelplan is om deze delen ook te bekalken na het verwijderen van de top laag. Dit is wel essentieel omdat na afgraven er een piek ontstaat in het vrijkomen van ammonium en een sterke verzuring optreedt. Toepassen van kalk zorgt ervoor dat deze ammoniumpiek wordt gebufferd. In de zomer van 2021 zullen de kap- en graafwerkzaamheden plaatsvinden. De toepassing van kalk kan dan ook worden uitgevoerd.

3.03 Steenmeel gift

Uit onderzoek van B-ware en BodemBergsma is gebleken dat er op diverse lokaties sprake is van uitloging van de bovenste lagen in de bodem, wat betekent dat er sprake is van uitspoeling van diverse mineralen. Dit zorgt voor diverse effecten in de bodem als verzuring en gaat ten koste van kwaliteit van onder andere het habitatype droge heide (H4030) en heischraal grasland (H6230). Het onderzoeksconsortium heeft een advies geformuleerd met welk type steenmeel en in welke hoeveelheden de meest essentiële maatregelen kunnen worden aangevuld. Dit advies is hier opgenomen als maatregel. Het betreft een (eenmalige) steenmeel gift.

3.04 Plaggen t.b.v. H6410

Eén perceel is zeer kansrijk voor de ontwikkeling van blauwgrasland; deze bevinding werd gedaan als uitwerking van de landschapsEcologische SysteemAnalyse (LESA) voor het Aamsveen. De helft van het perceel wordt al afgegraven in het kader van het N2000 herstelplan ten behoeve van waterberging, maar door een gebrek aan financiële middelen werd het afplaggen van het potentierijke deel uit het herstelplan geschrapt. Het afplaggen van het betreffende deel zorgt voor een samenhang in de herstelmaatregelen en kan met gericht vervolgbeheer zorgen voor een waardevolle uitbreiding van het habitatype blauwgrasland (H6410). Hiervoor zal gemiddeld 25 cm van de bovenlaag worden afgegraven. Na afplaggen van de bouwvoor ontstaat een kale minerale bodem. Door aanwezige kwel is de verwachting dat de zode zich binnen enkele jaren zal sluiten. Belangrijkste opgave na het plaggen is het voorkomen van bosopslag. Door te maaien na het plaggen is deze bosopslag tegen te gaan.

Enkele maatregelen zijn gericht op de instandhouding van het hoogveen en het herstellen van het hoogveen met betrekking tot de waterhuishouding:

- 3.05 Afdichten duiker

Een duiker onder het middenpad lekt te veel water weg uit het gebied. Mogelijkheid tot het (tijdelijk) afdichten van de duiker door een afsluiter verhelpt dit probleem. Effect hiervan is dat het regenwater beter en langer wordt vastgehouden in het hoogveendeel van het Aamsveen, het uiteindelijke doel is

dat het habitatype H7120 (Herstellend hoogveen) versterkt wordt. Het uiteindelijke doel is het creëren van H7110A (Actief hoogveen).

- **3.06 Aanleg grondwal**

Naast de lekkende duiker, stroomt er ook veel oppervlaktewater direct weg uit de hoogstgelegen compartimenten. Als gevolg van verveningswerkzaamheden in midden van de vorige eeuw is een laagte/slenk ontstaan, waardoor veel regenwater uit het gebied stroomt. Het gebied valt relatief vroeg in het voorjaar droog (verdroging) en dit zorgt voor veraarding van het veen, wat ten koste gaat van ontwikkeling en kwaliteit van het hoogveen. Door een kleine, lage grondwal (hooguit 50 cm hoog) aan te leggen wordt voorkomen dat het regenwater uit de hoogste delen van het hoogveen wegstroomt. De grondwal dient 50 meter lang te worden met een breedte van 1 meter om het regenwater zo optimaal mogelijk vast te houden in habitatype H7120 en op deze manier hoogveen (H7110A) te ontwikkelen.

- **3.07 Afdichten duikerput**

Om het regenwater vast te houden is het ook van belang dat de grensduiker en duikerput wordt afgedicht. Deze grensduiker zorgt voor veel afstroom van gebiedseigen regenwater uit het hoogveen. Gevolg van het afdichten van de duiker is dat het regenwater wordt vastgehouden in het hoogveen en H7110A wordt ontwikkeld.

3.08 Zoekgebied brandlokaties

Grote delen van het hoogveen (H7120) worden gedomineerd door een vegetatie van pijpestro. Aan de basis van de horsten van pijpestro zijn wel veenmossen aanwezig, maar door lichtgebrek wordt de groei beperkt. Er zijn verschillende beheermethodes om de dominantie van pijpestro te verkleinen, onder andere door plaggen, (druk)begrazing of branden. Plaggen is niet verstandig als de hydrologische omstandigheden niet op orde zijn. Dit zal tot veraarding van het veen leiden. Begrazing is in het zeer ongelijkmatige (en periodiek natte) terrein lastig uitvoerbaar. Branden is een andere beproefde methode. Een ander voordeel is dat de stikstof/fosfaat ratio als gevolg van branden sterk verbeterd wat gunstig is voor de ontwikkeling van veenmossen. Het verwachte effect hiervan is dat de ontwikkeling van veenmossen een impuls zal krijgen. Hierdoor ontstaat een verbeterde uitgangssituatie voor ontwikkeling van H7110a. Tevens is het doel het ontwikkelen van vochtige heide (habitatype H4010a). De brandweer van Twente is erg enthousiast om medewerking en ondersteuning te bieden bij het branden, zij zien dit ook als trainingsactiviteit voor de bestrijding van daadwerkelijke hoogveen-/heidebranden. De voorbereidingen kosten echter wel veel afstemming en voorbereiding (onder andere het maaien van banen als begrenzing van het brandvlak en toegang voor de brandweer). Deze werkzaamheden worden hier opgevoerd.

Risico en beheerstrategie

Er zijn geen directe risico's als gevolg van de herstelmaatregelen te benoemen in het Aamsveen

3.01 Het raster zal worden onderhouden vanuit de reguliere (SNL) beheermiddelen. Ook eventuele vervanging van (delen van) het raster zal uit deze middelen worden bekostigd.

3.02 De maatregel vergt geen aanvullend beheer. Het beheer van het habitatype bestaat uit het overgangsbeheer vanuit de provinciale ontwikkelopgave, gevolgd het reguliere SNL beheer.

3.03 Het vervolgbeheer van terreindelen waar steenmeel wordt toegepast verschilt niet van de overige heideterreinen.

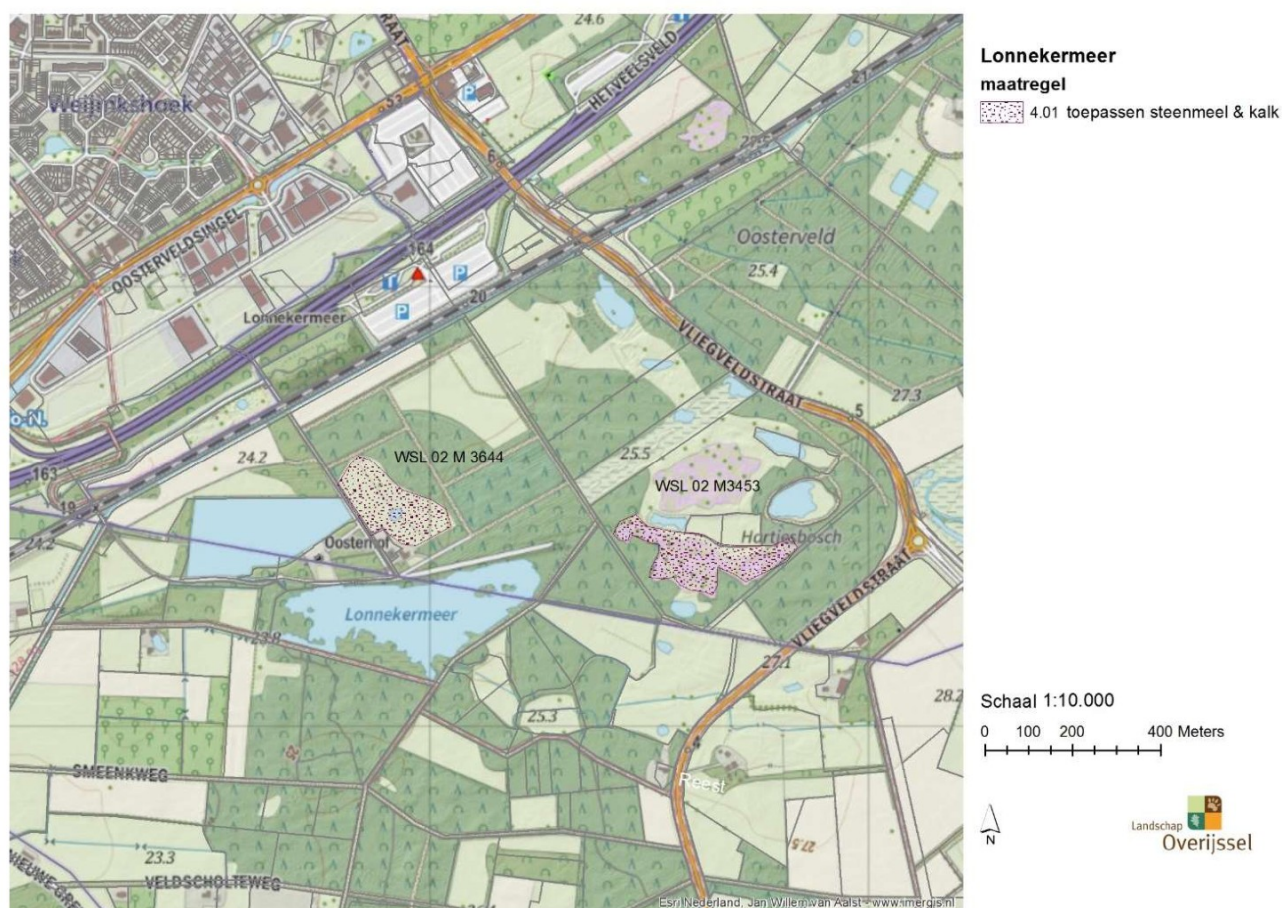
3.04 De verwachting is dat vervolgens één maaibeurt per jaar volstaat. De extra maaibeurten zullen uit SNL worden betaald.

3.05, 3.06 en 3.07 vergen geen vervolfbeheer. De hydrologische effecten liggen in habitattype H7120. De verwachting is dat het een positief effect heeft op de hoeveelheid berkenopslag (minder opslag) en dat minder beheerinspanningen nodig zijn om deze opslag tegen te gaan.

3.08 Delen waar de terreinomstandigheden het toelaten zullen na het branden worden begraasd. Op overige delen is geen vervolg beheer nodig. Bij voldoende neerslag ontstaan betere standplaatscondities voor veenmosvegetaties met meer lichtbeschikbaarheid.

4. Lonnekermeer

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
4.01	Toepassen steenmeel & kalk	5.5 HA

Figuur 5: N2000 Lonnekermeer met beoogde maatregelen

4.01 Toepassen steenmeel & kalk

De in 2018 geplagde percelen zijn gevoelig voor verzuring (ammonium piek), het toepassen van een combinatie van kalk met steenmeel zorgt voor een hogere PH. Daarnaast is er door het bekalken een verbeterde beschikbaarheid van mineralen op bestaande heide. Deze maatregel zorgt voor kwaliteitsverbetering van droge heiden (H4030), heischrale graslanden (H6230) en blauwgraslanden (H6410).

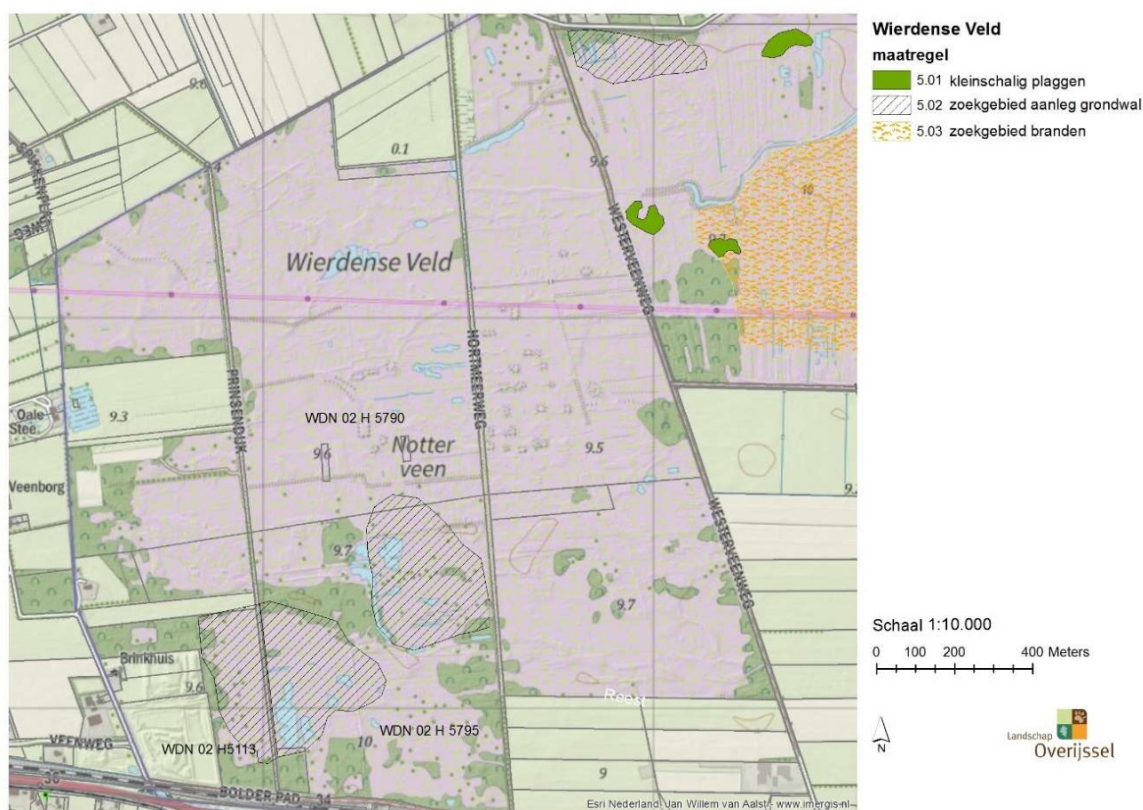
Risico en beheerstrategie

Er zijn geen directe risico's als gevolg van de herstelmaatregelen te benoemen in Lonnekermeer.

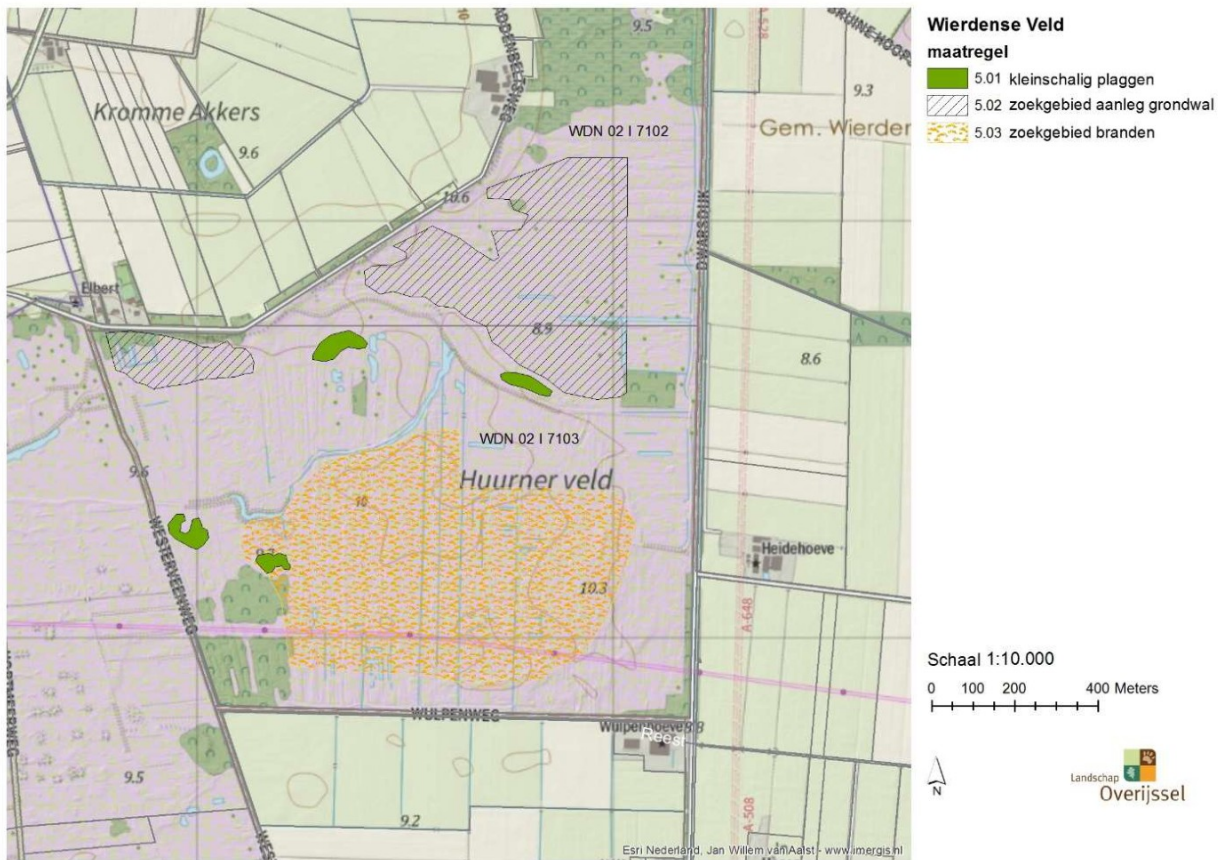
4.01 Verwacht wordt dat er geen extra beheermaatregelen plaats hoeven te vinden om deze maatregel te laten slagen. De habitattypen worden onderhouden conform overgangsbeheer en daarna regulier SNL-beheer.

5. Wierdense veld

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
5.01	Kleinschalig plaggen	15.000 m ²
5.02	Zoekgebied aanleg grondwal	1500 m ¹
5.03	Zoekgebied branden	1x / jaar (3 jaar)

Figuur 6: N2000 Wierdense Veld (Notterveen) met beoogde maatregelen

Figuur 7: N2000 Wierdense Veld (Huurner Veld) met beoogde maatregelen

5.01 Kleinschalig plaggen

Het N2000 herstelplan van het Wierdense Veld (interne maatregelen) is in voorbereiding en is erop gericht om de hydrologische condities voor behoud en verbetering van de habitattypen mogelijk te maken. Het merendeel van het Wierdense Veld bestaat uit herstellend hoogveen (H7120), maar plaatselijk zijn vele kleine stukjes met vochtige heide (H4010a) en droge heide (H4030) aanwezig. Deze worden op dit moment veelal gedomineerd door een pijpestro vegetatie. Ontwikkeling van deze habitattypen (betere kwaliteit) kan worden versneld door kleinschalig te plaggen op kansrijke terreindelen. In veel gevallen zullen de plagplekken slechts enkele are's betreffen en liggen verspreid door het gebied. Meest kansrijke delen liggen in de deelgebieden Notterveen en het Huurnerveld. Het plaggen kan aanvullend aan de hydrologische herstelmaatregelen worden uitgevoerd. De verwachting is dat na het plaggen zich habitattypen H4010a en H4030 zullen ontwikkelen. De habitattypen in het Wierdense Veld veranderen door de maatregelen niet, de kwaliteit wordt wel sterk verbeterd.

5.02 Zoekgebied aanleg grondwal

In het kader van het N2000-herstelplan worden lekkende veendelen afgedicht. Verwachting is dat het water hierdoor niet meer naar de ondergrond zal wegstromen, maar de verwachting is dat het water op diverse plekken lateraal zal afstromen. Om dit tegen te gaan is het wenselijk plaatselijk lage dammen en wallen van leemzand aan te leggen. Het effect hiervan is dat het regenwater wordt vastgehouden, waardoor minder kans op verdroging in de zomermaanden optreedt. Doel is het verbeteren van de kwaliteit van herstellend hoogveen (H7120) en plaatselijk ontwikkelen van actief hoogveen (H7110a).

5.03 Zoekgebied branden

Grote delen van het herstellende hoogveen (H7120) worden gedomineerd door een vegetatie van pijpestro. Aan de basis van de horsten van pijpestro zijn wel veenmossen aanwezig, maar door lichtgebrek wordt de groei beperkt. Er zijn verschillende beheermethodes om de dominantie van pijpestro te verkleinen, onder andere door

plaggen, (druk)begrazing of branden. Plaggen is niet verstandig als de hydrologische omstandigheden niet op orde zijn. Dit zal tot veraarding van het veen leiden. Begrazing is kan in het Wierdense Veld goed worden uitgevoerd, maar de maatregel drukbegrazing werkt veel effectiever als deze wordt voorafgegaan door het branden van de vegetatie. Een ander voordeel is dat de stikstof:fosfaat ratio als gevolg van branden sterk verbeterd wat gunstig is voor de ontwikkeling van veenmossen. Het verwachte effect hiervan is dat de ontwikkeling van veenmossen een impuls zullen krijgen. Hierdoor ontstaat een verbeterde kwaliteit van H7120 en is tevens ontwikkeling van droge heide (H4030) en vochtige heide (H4010a) mogelijk. De brandweer van Twente is erg enthousiast om medewerking en ondersteuning te bieden bij het branden, zij zien dit ook als trainingsactiviteit voor de bestrijding van daadwerkelijke hoogveen-/heidebranden. De voorbereidingen kosten echter wel veel afstemming en voorbereiding (onder andere het maaien van banen als begrenzing van het brandvlak en toegang voor de brandweer). Deze werkzaamheden worden hier opgevoerd.

Risico en beheerstrategie

Er zijn geen directe risico's als gevolg van de herstelmaatregelen te benoemen in het Wierdense veld

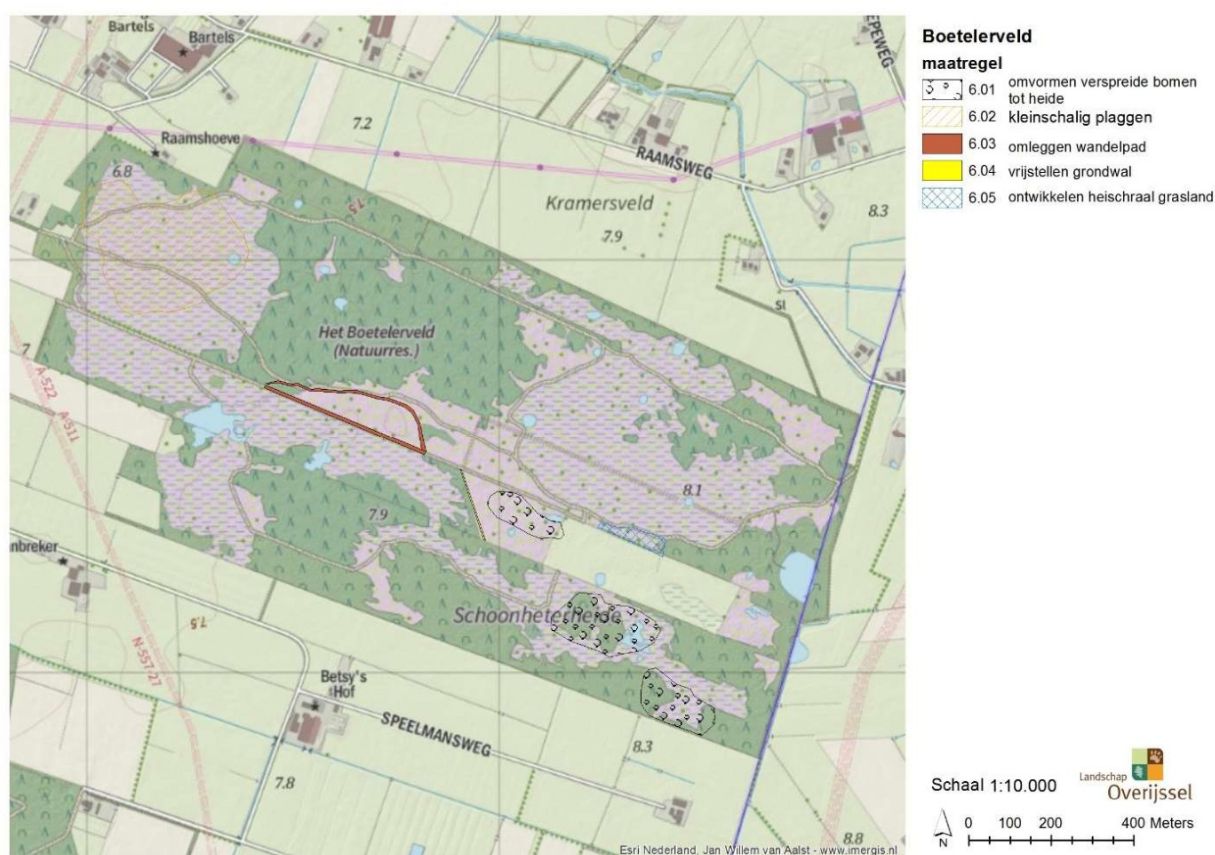
5.01 Na uitgevoerde plagwerkzaamheden zal een natuurlijke vegetatieontwikkeling mogelijk worden gemaakt. In het gebied is al een gescheperde schaapskudde aanwezig. Als het nodig is, zullen geplagde delen aanvullend worden begraasd. Ook zijn geplagde stukken gevoelig voor berkenopslag. Deze zullen met reguliere SNL middelen worden verwijderd door de buitenploeg van Landschap Overijssel.

5.02 De grondwallen vergen over het algemeen geen aanvullend beheer. Omdat de grondwallen van leemhoudend zand worden gemaakt is er de eerste jaren na aanleg een kans dat er lokaal wat haarden van distels of andere kruiden ontstaan. Zolang deze niet tot schadelijke haarden leiden zullen deze worden gedoogd (extra nectar) en anders worden deze periodiek gemaaid. De verwachting is dat dit slecht enkele jaren nodig is (ervaringen uit andere gebieden). Eventuele beheeracties vallen onder het reguliere SNL beheer.

5.03 Delen waar de terreinomstandigheden het toelaten zullen na het branden worden begraasd met de gescheperde schaapskudde. Op overige delen is geen aanvullend beheer nodig. Bij voldoende neerslag ontstaan betere standplaatscondities voor veenmosvegetaties met meer lichtbeschikbaarheid.

6. Boetelerveld

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
6.01	Omvormen verspreide bomen tot heide	50.000 m ²
6.02	Kleinschalig plaggen	25.000 m ²
6.03	Omleggen wandelpad	500 m ¹
6.04	Vrijstellen grondwal	600 m ²
6.05	Ontwikkelen heischraal grasland	5.000 m ²

Figuur 8: N2000 Boetelerveld met beoogde maatregelen

Op het Boetelerveld is veel potentie voor vochtige heide (H4010a). Er zijn diverse maatregelen mogelijk in aanvulling op de recent uitgevoerde werkzaamheden die aanleiding vormen voor ontwikkeling van dit habitatype.

6.01 Omvormen verspreide bomen tot heide

Plaatselijk zijn boomgroepen en solitaire bomen aanwezig op goede standplaatscondities voor vochtige heiden (H4010a) en blauwgraslanden (H6410). Omvorming van naald- naar loofbos en deels verwijderen van bos en solitaire bomen verbetert de potentie voor vorming van deze habitattypen. Daarnaast is het van belang dat de strooisellaag wordt verwijderd en vervolgens wordt bekalkt en/of steenmeel wordt toegepast. Hierdoor zijn er goede potenties voor ontwikkeling van habitattypen H4010a en H6410.

6.02 Kleinschalig plaggen

Plaatselijk is er in het Boetelerveld nog sprake van een grote dominantie van pijpestro. Dit verhindert de vorming van soortenrijke H4010a vegetaties. Door kleinschalig te plaggen en bekalken zijn er goede uitgangspotenties voor ontwikkeling van vochtige heide (H4010a).

6.03 Omleggen wandelpad

Centraal in het Boetelerveld loopt het wandelpad door een natte laagte. Op deze locatie is een goede potentie voor ontwikkeling van H4010a. Door het wandelpad te verleggen naar een hoger gelegen rug kan de potentie benut worden. Het huidige pad wordt hierbij afgeplagd en bekalkt en afgestrooid met heidemaaisel, het nieuwe pad wordt aangelegd door de toplaag te verwijderen en vervolgens aan te zanden. Doel hiervan is ontwikkeling van vochtige heide (H4010a) op de locatie van het oude pad. De breedte van het pad is gemiddeld circa 5 meter over een lengte van 500 meter.

6.04 Vrijstellen grondwal

Door bosopslag van een wallichaam te verwijderen, vermindert het de hoeveelheid bladinvall en beschaduwing. Dit verbetert de potentie voor ontwikkeling van vochtige heide (H4010a). In de directe omgeving van het wallichaam liggen, als gevolg van de beschaduwing, slecht ontwikkelde vochtige heidedelen (H4010a), maar komen onder andere nog wel soorten als beenbreek en bruine snavelbies voor. Door het verwijderen van bosopslag hebben ook deze soorten meer potentie.

6.05 Ontwikkelen heischraal grasland

Naast de ontwikkelpotentie van vochtige heide en blauwgrasland is er een kans om heischraal grasland (H6230) te ontwikkelen. Er is op het Boetelerveld een klein hoekje van heischraal grasland overgroeid geraakt met bomen. De ondergroei is daardoor niet meer gemaaid en verruigd. Dit hoekje kan weer geschikt gemaakt worden voor de ontwikkeling van heischraal grasland door bomen te kappen en vervolgens de vegetatie te (klepel)maaien. Door het vervolgens te beheren met graslandbeheer voor H6230 volgens de SNL zijn er gunstige ontwikkelkansen voor dit habitatype.

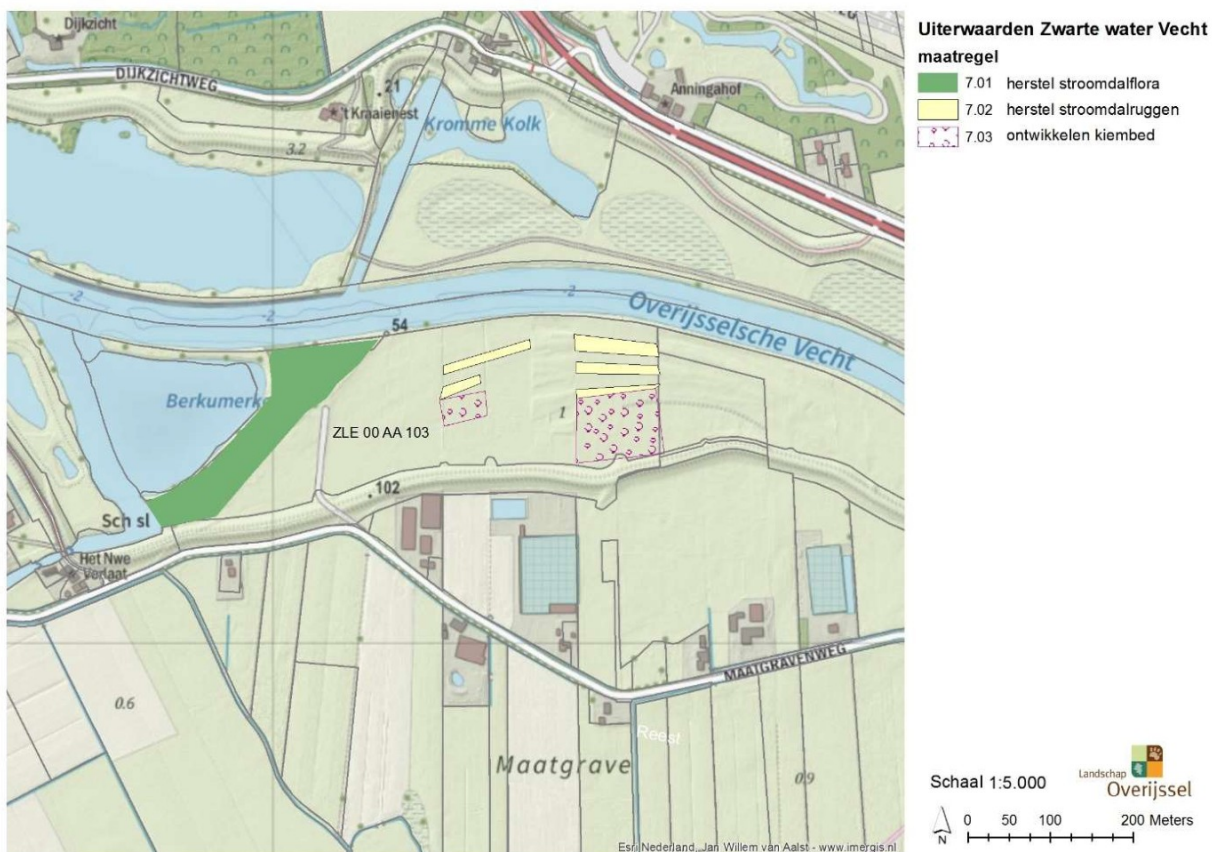
Risico en beheerstrategie

Er zijn geen directe risico's als gevolg van de herstelmaatregelen te benoemen in het Boetelerveld.

6.01 t/m 6.05 Ervaringen van eerdere plagacties heeft laten zien dat er plaatselijk veel opslag van met name ruwe Berk kan optreden. Ook grove den en Canadese populier kunnen veel opschieten. Landschap Overijssel voert momenteel al op diverse tijdstippen in het groeiseizoen gerichte maaiacties uit om de opslag tegen te gaan.

7. Uiterwaarden Zwarte water Vecht

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
7.01	Herstel stroomdalflora	15.000 m ²
7.02	Herstellen stroomdalruggen	1500 m ¹
7.03	Ontwikkelen kiembed	10.000 m ²

Figuur 9: N2000 Uiterwaarden Zwarte Water Vecht met beoogde maatregelen

Door verruiging van de vegetatie zijn de ontwikkelkansen voor stroomdalvegetatie H6120 minimaal. Om het habitattypet te ontwikkelen moeten de volgende maatregelen worden toegepast:

- 7.01 Herstel stroomdalflora

Een deel van het terrein Maatgraven (onderdeel van N2000 terrein Uiterwaarden Zwarte Water Vecht) is in de afgelopen decennia erg vermost geraakt, waarschijnlijk mede als gevolg van een hoge stikstofdepositie. Ondanks beheerinspanningen zijn kenmerkende soorten als tripmadam, hemelsleutel en grasklokje verdwenen. Uit bodemonderzoek bleek dat de bovenste laag deels uitgelooft is, maar dat vanaf een diepte van 15 cm er nog zeer goede potenties aanwezig zijn voor de ontwikkeling van stroomdalflora. Door de sterk vermoste en uitgespoelde laag af te graven zijn goede omstandigheden aanwezig voor de ontwikkeling van stroomdalvegetatie (H6120). In de directe omgeving zijn nog diverse doelsoorten aanwezig. Kans op succesvol herstel is relatief groot.

- 7.02 Herstel stroomdalruggen

Iets verderop in het gebied liggen nog de restanten van stroomdalruggen. Dit zijn zandruggen welke in het verleden door de Vecht zijn afgezet. Deze zijn, toen de percelen in landbouwkundig gebruik waren, medio 20e eeuw deels afgeschoven en op kleine stukken ook afgegraven. Deze zandruggen kunnen goed hersteld worden. Door het aanvoeren van zand op de afgegraven en afgevlakte delen (zandbanen aanleggen) ontstaan goede ontwikkelkansen voor stroomdalvegetatie (H6120). Door aanwezigheid van doelsoorten in de omgeving is spontane vestiging van stroomdalflora (H6120) en de droge variant van glanshaver- en vossenstaarthooilanden (H6510b) goed mogelijk.

7.03 Ontwikkelen kiembed

Door dominantie van grassen de kiemingsmogelijkheden van kievitsbloemen verhinderd. Dit is de doelvegetatie in het habitatype glanshaver- en vossenstaarthooilanden (H6510b). Doorbreken van de zode biedt kiemingsmogelijkheden voor de kievitsbloem en is elders succesvol gebleken. Met behulp van een eg kan de zode worden gescheurd en geopend. Hierdoor ontstaat een kiembed voor de kievitsbloemen en dus de ontwikkeling van H6510b. Door de aanwezigheid van kievitsbloemen in de directe omgeving (niet op de stukken waar de maatregel wordt uitgevoerd) is spontane vestiging kansrijk.

Risico en beheerstrategie

Er zijn geen directe risico's als gevolg van de herstelmaatregelen te benoemen in de Uiterwaarden Zwarte water Vecht.

7.01 t/m 7.03 Het gebied bestaat uit hooilanden welke tweemaal per jaar gemaaid worden. Ook na uitvoering van de maatregelen kunnen de betreffende deelgebieden in het reguliere maaibeheer worden meegenomen, net als nu ook al gebeurt. De verwachting is dat er geen aanvullende beheerinspanningen uitgevoerd hoeven te worden.

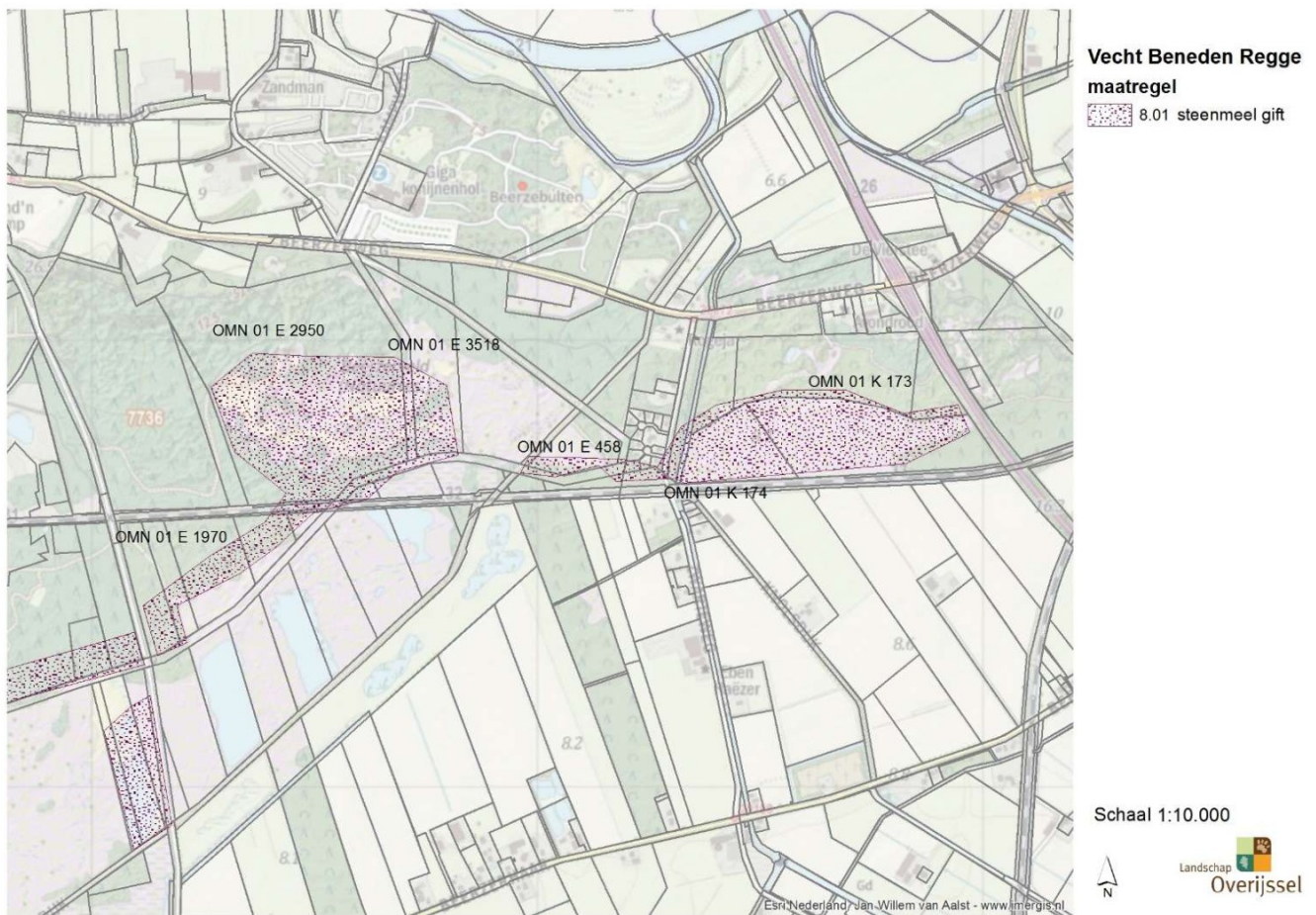
8. Vecht- en Beneden-Regge gebied

Beerze

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
8.01	Steenmeel gift	66 HA

Figuur 10: N2000 Vecht Beneden Regge (Beerze) met beoogde maatregel

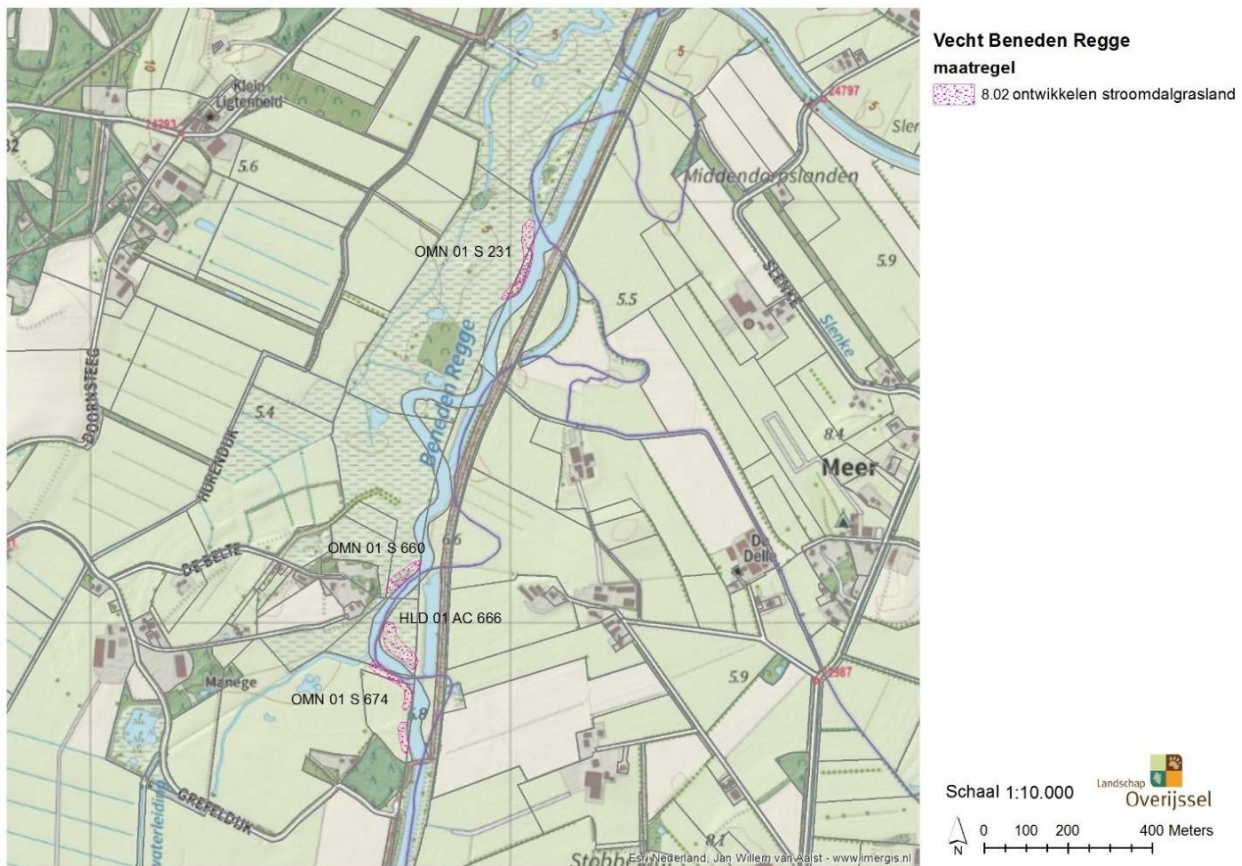
Figuur 11: N2000 Vecht Beneden Regge (Beerze) met beoogde maatregel

8.01 Steenmeel gift

In het kader van herstelmaatregelen N2000 is er bos gekapt en de strooisellaag verwijderd ten gunste van het ontwikkelen van stuifzand en droge heide (H2310). Op basis van onderzoek door B-ware en BodemBergsma is aanvulling van mineralen echter noodzakelijk voor natuurherstel in de habitattypen H4030 en H4010a. Op dit moment is er sprake van uitloging van de bodem. Door steenmeel toe te passen op locaties waar bos is omgevormd naar heide ontstaat er een gunstige Ausgangssituatie voor ontwikkeling van droge- en vochtige heide.

Archemermaten

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
8.02	Ontwikkelen stroomdalgrasland (H6120)	15.000 m ²

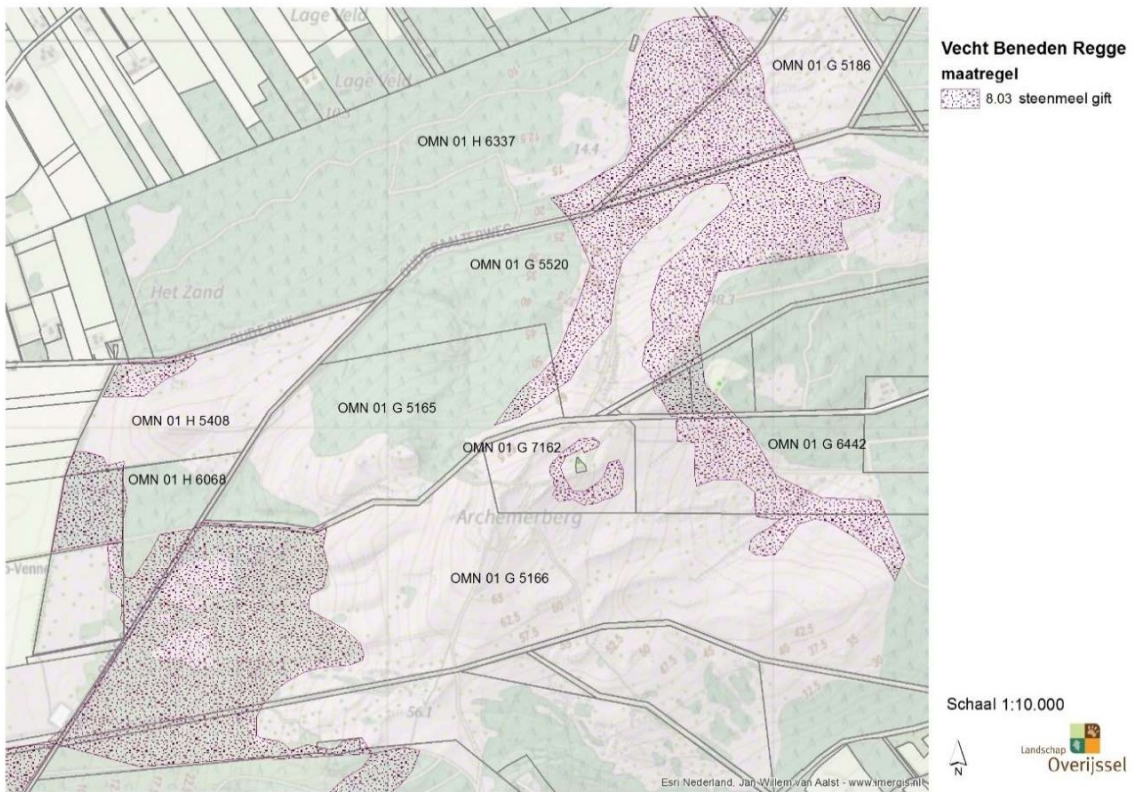
Figuur 10: N2000 Vecht Beneden Regge (Archemermaten) met beoogde maatregel

8.02 Ontwikkelen stroomdalgrasland

Er is sprake van vergrassing van groeiplekken van stroomdalflora. Om deze stroomdalflora nieuw leven in te blazen dient er op diverse plekken te worden geplagd. Effect hiervan is een open kiembed creëren voor stroomdalflora in het habitatype stroomdalgrasland (H6120). In de directe omgeving zijn nog diverse doelsoorten aanwezig als grote tijm, steenanjer, kattendoorn en hemelsleutel. De herstelkansen voor dit habitatype zijn groot.

Lemelerberg

Maatregel nummer	Omschrijving natuurherstel maatregelen	Hoeveelheid – eenheid aanvraag
8.03	Steenmeel gift: omvorming naar heide	110 HA

Figuur 13: N2000 Vecht Beneden Regge (Lemelerberg) met beoogde maatregel

Figuur 14: N2000 Vecht Beneden Regge (Lemelerberg) met beoogde maatregel

8.03 Steenmeel gift: omvorming naar heide

In het kader van herstelmaatregelen N2000 is er bos gekapt en de strooisellaag verwijderd ten gunste van het ontwikkelen van stuifzand en droge heide (H2310). Op basis van onderzoek door B-ware en BodemBergsma is aanvulling van mineralen echter noodzakelijk voor natuurherstel in de habitattypen H4030 en H4010a. Op dit moment is er sprake van uitloging van de bodem. Door steenmeel toe te passen op locaties waar bos is omgevormd naar heide ontstaat er een gunstige uitgangssituatie voor ontwikkeling van droge- en vochtige heide. In bovengenoemd onderzoek is gedetailleerd bekeken welk type steenmeel en welke hoeveelheden hiervoor nodig zijn.

Risico en beheerstrategie

Er zijn geen directe risico's als gevolg van de herstelmaatregelen te benoemen in het Vecht- en Beneden-Regge gebied.

8.01 - Er worden geen aanvullende beheerinspanningen verwacht als gevolg van het uitvoeren van de maatregel. Eventuele maaiacties of verwijderen van bosopslag gebeurt middels het overgangsbeheer vanuit de provinciale ontwikkelopgave, gevolgd door de reguliere SNL-beheerwerkzaamheden.

8.02 - De lokaties van de herstelde stroomdalflora worden integraal meegenomen in het begrazingsbeheer. Uit ervaring van eerder herstelde plekken weten we dat dit goed werkt. De verwachting is dat er geen aanvullende beheermaatregelen nodig zijn.

8.03 Ook op deze lokaties worden geen aanvullende beheerinspanningen verwacht als gevolg van het toepassen van de maatregel. Het beheer van het habitatype bestaat uit het overgangsbeheer vanuit de provinciale ontwikkelopgave, uiteindelijk gevolgd het reguliere SNL-beheer.

3. Planning

In dit hoofdstuk wordt de planning van de maatregelen behandeld. Tevens wordt aangegeven wat de kosten zijn per maatregel exclusief inzet van uren. Aangezien Landschap Overijssel de enige aanvrager is, zijn in onderstaande tabellen de totale kosten onder DLN 1 hetzelfde als het kopje totale kosten.

Bergvennen

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=DLN)
				DLN 1
1.01	Plaatsen Veeraster	2022	€43.400,-	€43.400,-
	Plaatsen Veeraster: aanbrengen weidehekken	2022	€3.200,-	€3.200,-
1.02	Kleinschalig plaggen	2022	€7.500,-	€7.500,-

Springendal & Dal van de Mosbeek

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=DLN)
				DLN 1
2.01	Aanschaf heidekoeien	2022 / 2023	€20.800,-	€20.800,-
2.02	Toepassen steenmeel & kalk	2022	€154.000,-	€154.000,-

Aamsveen

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=DLN)
				DLN 1
3.01	Plaatsen veeraster	2022	€55.237,50	€55.237,50
	Plaatsen veeraster: aanbrengen weidehekken	2022	€3.200,-	€3.200,-
3.02	Kalk gift dolokal	2021	€11.812,50	€11.812,50
3.03	Steenmeel gift	2021	€22.000,-	€22.000,-
3.04	Plaggen t.b.v. H6410	2021	€43.250,-	€43.250,-
3.05	Afdichten duiker	2021	€1.190,-	€1.190,-
3.06	Aanleg grondwal	2022	€1.075,-	€1.075,-
3.07	Afdichten duikerput	2021	€2.430,-	€2.430,-
3.08	Zoekgebied brandlokaties	2022/2023	€21.180,-	€21.180,-

Lonnekermeer

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=Dln)
				Dln 1
4.01	Toepassen steenmeel & kalk	2021	€15.125,-	€15.125,-

Wierdense veld

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=Dln)
				Dln 1
5.01	Kleinschalig plaggen	2022	€15.025,-	€15.025,-
5.02	Zoekgebied aanleg grondwal	2023	€32.250,-	€32.250,-
5.03	Zoekgebied branden	2022/2023	€21.180,-	€21.180,-

Boetelerveld

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=Dln)
				Dln 1
6.01	Omvormen verspreide bomen tot heide	2023	€103.500,-	€103.500,-
6.02	Kleinschalig plaggen	2023	€26.562,50	€26.562,50
6.03	Omleggen wandelpad	2023	€17.871,25	€17.871,25
6.04	Vrijstellen grondwal	2023	€965,-	€965,-
6.05	Ontwikkelen heischraal grasland	2023	€6875,-	€6875,-

Uiterwaarden Zwarte water Vecht

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=Dln)
				Dln 1
7.01	Herstel stroomdalflora	2022	€20.650,-	€20.650,-
7.02	Herstellen stroomdalruggen	2022	€32.250,-	€32.250,-
7.03	Ontwikkelen kiembed	2021	€650,-	€650,-

Vecht- en Beneden-Regge gebied

Maatregel nummer	Maatregel	Begin-/ eind datum	Totale Kosten ex btw	Kosten/deelnemer (=Dln)
				Dln 1
8.01	Steenmeel gift	2021/2022	€146.080,-	€146.080,-
8.02	Verruigd stroomdalflora herstellen	2022	€18.025,-	€18.025,-
8.03	Steenmeel gift: omvorming naar heide	2021/2022	€242.000,-	€242.000,-

4. Begroting

De begroting van de maatregelen is gemaakt op basis van recente marktconforme inschrijfprijzen. Het RVO format is ingevuld per project. De raming in de bijlage is een specificering van deze prijzen. Hierin zijn per project ook de uren gespecificeerd. De uurtarieven van medewerkers van Landschap Overijssel zijn vrijgesteld van BTW en samengesteld op basis van de methode loonkosten + 50%. De uurtarieven van inhuur zijn gebaseerd op recente inhuurtarieven inclusief BTW. De raming in de bijlage geeft zeer gedetailleerd weer per werkzaamheid wat de kosten zijn, deze behoeven in dit hoofdstuk geen verdere toelichting.

Het grootste deel van de subsidie is bestemd voor inkoop van materiaal/grondstoffen en uitvoering van werkzaamheden door marktpartijen. Stichting Landschap Overijssel is vrijgesteld van BTW. Dat betekent dat wij bij de afrekening factureren zonder BTW. BTW van derden zal als kostenpost worden opgenomen in onze facturen.

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen